

فرهنگ

گزارش «جام جم»
از یک سریال دوبله شده

**جوشکاری که
نماینده مجلس شد!**

۷

فرهنگ

محمد حسن زورق؛ پژوهشگر تاریخ اسلام و
کارشناس مدیریت استراتژیک بررسی کرد

**صدا و سیما؛ سرباز
انقلاب در نبرد شناختی**

۱۰

رسانه

گفت و گو «جام جم» با مهدی بهادران
تهیه کننده برنامه تازه شبکه ۵

**امید آفرینی اصیل به
روایت قهرمانان حوزه علم**

۶

قم تبدیل به محور و مرکز حوزه‌های علمیه در جهان اسلام شد به‌طوری‌که هم اکنون هیچ حوزه‌ای در جهان اسلام به عظمت آن نمی‌رسد و هزاران دانشمند و جویای حقیقت اسلام ناب از سراسر جهان در آن به تعلیم و تدریس و تحقیق می‌پردازند و در مسیر خدمت به ارزش‌ها و معارف والای دین و مذهب اهل بیت (علیهم‌السلام) و حفظ دینداری مردم از هیچ تلاشی دریغ نمی‌کنند و در حقیقت، این عملکرد و تلاش‌ها را برای خود افتخاری بس ارزشمند می‌دانند چراکه در راستای عملکرد معصومین (علیهم‌السلام) و خدمت به مذهب، در این مسیر و هدف گرانمایه‌گام برمی‌دارند.

- پاوری**
- ۱- حوزه علمیه - دانشنامه جهان اسلام - بنیاد دایره المعارف اسلامی
 - ۲ - حوزه علمیه - دانشنامه اسلامی - موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل‌البیت علیهم‌السلام
 - ۳-۵- همان
 - ۶ - تاریخچه حوزه علمیه، از این منابع اقتباس شده است. ۱. درآمدی بر شناخت حوزه و روحانیت، ص ۱۵ تا ۲۷، منصور علم الهدی (انتشارات نصایح، قم، ۱۳۷۹) مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران، ۲. سیر حوزه‌های علمی شیعه ص ۵ تا ۲۳، آیتا... صافی‌گلپایگانی (جامعه مدرسین قم ۱۳۷۹، چاپ دوم)، ۳. حوزه و روحانیت در آینه رهنمودهای مقام معظم رهبری، ج ۱، ص ۱۰۱ دفتر مقام معظم رهبری (ناشر، سازمان تبلیغات ۱۳۷۵) ۴- دانشنامه اسلامی، موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل‌البیت علیهم‌السلام ۵- دانشنامه جهان اسلام، بنیاد دایره‌المعارف بزرگ اسلامی ۵- حوزه علمیه: تاریخ، ساختار، کارکرد - مجموعه کتابخانه دانشنامه جهان اسلام - نشر کتاب مرجع - چاپ اول- ۱۳۹۰
 - ۷ - ژان شاردن - سیاحتنامه - ترجمه محمد عباسی - جلد ۵ - صفحه ۴۴ و ۴۵ - انتشارات امیرکبیر - تهران - ۱۳۳۶
 - ۸ - مجموعه مستند «از غدیر تا موعود» - قسمت ۱۹ - پخش شده از شبکه خبر - تیرماه ۱۳۹۳

تاریخ و کارنامه روحانیت گسترش حوزه‌های علمیه

با اشغال بغداد توسط سلجوقیان و مهاجرت شیخ طوسی به نجف، سنگ بنای حوزه علمیه در این شهر مقدس گذاشته شد؛ گرچه قبل از شیخ نیز عالمانی در آنجای زیستند. با ورود شیخ به نجف و هجرت بسیاری از طلاب به این شهر، نجف به یک پایگاه علمی بزرگ برای جهان اسلام تبدیل گردید. بعد از شیخ، حوزه نجف به دلیل تقلید صرف از آرای شیخ دچار رکود علمی شد اما با ظهور دانشمندانی چون ابن ادریس، محقق ثانی و دیگران این حوزه حیاتی تازه یافت. از خصوصیات مهم این حوزه محور قرار گرفتن آن در امر آموزش علوم دینی و مرجعیت اسلامی در طول چندین قرن است. قبل از شکل‌گیری حوزه نجف، سلار شاگرد سید مرتضی (رحمه‌الله علیه) حوزه علمیه حلب را در سوریه شکل داد. در حله لبنان نیز برخی از علما با دایر کردن مرکزی علمی به پرورش جویندگان دانش پرداختند. علامه حلی و محقق حلی از تربیت‌شدگان این مدرسه‌اند. این حوزه در حدود سه قرن رونق داشت. در شام هم، دانشمندانی چون ابی محمد بن جعفر وراق طرابلسی از شاگردان شیخ طوسی در طرابلس، شهید اول و شهید ثانی در دمشق و جبل عامل به تأسیس مراکز علمی اسلامی اقدام کردند. حوزه علمی شهر حله، که حتی برای مدتی نجف را تحت الشعاع قرار داد و حوزه جبل عامل نیز از این سنخ بودند، محمد بن مکی معروف به شهید اول، که خود از برآمدگان حوزه حله بود، پس از بازگشت به زادگاهش (قریه جزیل در جبل عامل)، زمینه رونق شکفت علمی این منطقه را تا بالاترین مرتبه حوزه‌های علمیه فراهم آورد و مجتهدان کم‌نظیری بر دست او و اخلافش در این حوزه بالیدند. حوزه معاصر قم نیز در همین سیاق قابل ذکر است.

توسعه حوزه‌های علمیه در ایران

تاریخ تأسیس حوزه‌های علمیه در ایران همزمان با شروع غیبت کبری و ظهور شخصیت‌هایی چون شیخ صدوق در ری و پدرش در قم است. شیخ مفید که از مؤسسين حوزه علمیه بغداد بود، خود از شاگردان شیخ صدوق به‌شمار می‌رود. روند تأسیس و رونق یافتن حوزه‌های علمیه در ایران در سیر تاریخ ادامه یافته و حوزه‌هایی در اصفهان، مشهد، ری، قم و شهرهای بزرگ دایر شد که عمده‌تا از لحاظ علمی تحت تاثیر حوزه علمیه نجف بوده‌اند و در عصر صفوی هم با هجرت علمای بزرگ به اصفهان، این حوزه رونق خاصی یافت. ژان شاردن (سیاح و فیلسوف فرانسوی که در زمان صفویه دو بار به تهران آمد) درباره گسترش مدارس حوزه‌های علمیه و نحوه تأمین هزینه‌های آنها می‌نویسد: «... در ایران، تعداد مدارس (علمیه متوسطه و عالیه - کلژ - کالج) به اندازه‌ای زیاد و بسیار است که تأکید می‌کنند عبادت (موقوفه و مستتری) آنها بالغ بر صد هزار تومان، معادل ۴۰۰ میلیون و ۵۰۰ هزار

حوزه‌های علمیه اسلامی در شهرها و سرزمین‌های مختلف تأسیس شد و گروه‌های بسیار از مشققان علم و دین را جذب خود کرد. تأسیس حوزه‌های علمیه در هر ناحیه، گاه ناشی از یک عامل اصلی و احیاناً یکی دو عامل فرعی و گاه برآیند چند عامل بوده است. برای مثال، پس از مهاجرت اجباری شمار قابل توجهی از اشعریان یمنی ساکن کوفه به قم، در پی آرزهای والیان اموی، بسیاری از پیروان اهل بیت (علیهم‌السلام) در عراق و نواحی دیگر نیز راهی این شهر شدند. قم که از یک سواز مرکز خلافت (دمشق) و سپس بغداد) دور بود و از سوی دیگر در همسایگی کرج ایودلف قرار داشت که حاکمان آن از پیروان اهل بیت (علیهم‌السلام) بودند، فضایی آزاد و نسبتاً آرام برای ایشان داشت و چند تن از محدثان و درس‌آموختگان کوفه (به عنوان مهم‌ترین مرکز تعلیم آموزه‌های امامان معصوم (علیهم‌السلام) میراث علمی آن شهر را به قم انتقال دادند. نامورترین ابراهیم بن هاشم کوفی بود که او را نخستین فردی دانسته‌اند که حدیث علمای کوفه را به قم آورد. اما در بغداد وری وضع به‌گونه‌ای دیگری بود.

در قرن پنجم هجری، مدرسه فقه قم و ری به دلیل ضعف حکومت عباسی و خارج شدن فقه اهل بیت از سانسور و فشار طاقات فرسای عباسیان و ظهور شخصیت‌های بزرگ علمی چون شیخ مفید، سید مرتضی و شیخ طوسی، به بغداد منتقل شد. مدارسی توسط این بزرگان در بغداد تأسیس گردید و به مرکزی برای آموزش معارف دین به طالبان حقیقت تبدیل شد. دارالعلم نام مدرسه‌ای بود که توسط سید مرتضی در همین زمان تأسیس شد اگرچه در دوران حکومت آل بویه نیز مراکز علمی به همین نام شهرت داشت و احیاناً مدرسه‌ای که سید مرتضی تأسیس کرد، در ادامه همان مراکز علمی و آکادمیک بوده است.

اما حوزه علمیه بغداد دارای ویژگی‌هایی بود:

- ۱- در این حوزه، اجتهاد به سبک مکتب اهل بیت (ع) شکل گرفت و برای آن اصول و قواعدی مقرر گردید.
 - ۲- خارج شدن از چارچوب احادیث و تدوین علم اصول برای مصون ماندن فقه و فقهیه از خطا و لغزش در استنباط. توسط این بزرگان محقق شد. از جمله شیخ مفید کتاب «التکرة فی اصول الفقه»، سید مرتضی «الذریع الی اصول الشریعه» و شیخ طوسی «عدة الاصول» را نگاشتند.
- رونق حوزه ری نیز در دوران حکومت رکن‌الدوله (۳۶۶.۳۲۲) و امرای پس از او، به خصوص مهرون وزیرش، صاحب بن عباد (متوفی ۳۸۵) بود. در این دوره با برپایی مجالس و محافل علمی و گرمی‌داشت دانشمندان مکتب اهل بیت، مرکز آموزشی دیرپایی در ری شکل گرفت.

محرمی پرشورتر از همیشه

عزیزترین فرد اهل بیت نبوت (ع) برای همه مردم عزیز است. فرقی نمی‌کند ایام تاسوعا و عاشورای حسینی باشد یا دیگر روزهای سال، امام حسین (ع) همیشه و در هر لحظه‌ای برای مردم عزیز است. پیامبر اکرم (ص) (فرمود: «حسین مثنی و اثنامنه، احب... عن احب حسینیاً به این معنا که حسین از من است و من از او خداوند آن کس را دوست دارد که حسین را دوست بدارد». معصومان و بزرگان دیگر دین نیز به محبت امام حسین (ع) سفارش کرده‌اند. با سپری شدن نزدیک به ۱۴۰۰ سال از واقعه عاشورا و حادثه کربلا، بزرگداشت مقام والای امام حسین (ع) و برپایی عزای حسینی نه‌فقط کم‌رنگ نشده بلکه هر سال باشکوه‌تر از سال قبل برگزار می‌شود. امسال هم در این ایام با وجود گرمای شدید هوا تمام ایران یکپارچه سیاهپوش و حسینیه شد. عشق به امام حسین (ع) هر سال افراد بیشتری را به وادی پرشور عشق می‌کشاند و لایق رسیدن به والاترین مراتب انسانی می‌کند. تصور دشمن این است که با تبلیغات و تحریم‌های واهی می‌تواند از سیاه پوشیدن این ملت در این ایام جلوگیری کند اما زهی خیال باطل. امسال که دیدید قطور در و دیوار کشور رخت سیاه برتن کرده و مردم از هر قشر و سنی برای نگه داشتن یاد امام حسین (ع) عزاداری می‌کنند.

از این رو هنر به عنوان ابزاری که هر موضوعی را ماندگار کند، می‌تواند حماسه عاشورا را به نسل‌های آینده انتقال دهد. در این بین شعر آیینی که به نحوی موضوع مذهبی دارد، بسیار کمک رسان است. از نظر من شعر آیینی (ضمن ملزم بودن به رعایت همه موازین ادبی) و ویژگی‌های بیشتری نسبت به شعر با موضوع آزاد دارد که پاره‌ای از آنها عبارتند از رعایت موضوع و محتوا با محور مشخص، تطبیق با واقعیت و مستند بودن، هدفمندی و پیام و تأثیرگذاری، دارا بودن قابلیت فهم عمومی و جاذبه مورد پسند خواص. همچنین مهم‌ترین نکته در سرودن شعر آیینی (که قابل بحث و رؤیت ظاهری هم نیست و شاید در دیگر آثار ادبی اصلا ضرورت نداشته باشد و ضمناً بیشترین نقش را هم دارد) پاکی نیت و در صورت امکان، خلوص نیت سراینده، همراه با تزکیه نفس و تقویت احساس ایمانی، عاطفی و معنوی است.

زبان شعر، ادبی و سلیس است و زبان انتقال سریع‌تر از نثر است. بنابراین مردم راحت‌تر با آن ارتباط برقرار می‌کنند و تأثیرگذاری زیادی روی مخاطب دارد.

امروز علاقه و احساس شعرای جوان در عرصه ادبیات آیینی، قابل تقدیر و توجه است به این شرط که شعرای جوان به موازات پرداختن به جنبه‌های ادبی، فنی و عاطفی، تصویر و تخیل در غنا بخشیدن به آثار خود و افزایش اطلاعات و مطالعات خود تلاش کنند و از حال و هوای دل خود و اتصال به مبدأ فیض از شناوری در دریای موج ادبیات عرفانی، حماسی، آیینی و حتی موج نو، سپید و... غافل نشوند.

ضمن این‌که در هیچ دوره‌ای این همه استعداد‌های درخشنده و ذوق‌های بالنده و جوان در عرصه ادبیات، حضور مؤثر و چشمگیر نداشته است.